

Inleiding

‘Markant’ is iemand die in het oog springt, een opmerkelijk persoon, iemand die je niet gauw vergeet. In dit boek betekent ‘markant’ ook een Bommelaar met een bekend gezicht, iemand die iets te vertellen heeft over de Bommelse gemeenschap van de afgelopen vijftig jaar. Het is iemand die een verhaal heeft over de recente geschiedenis van de kerk, de kunst, het onderwijs, de politie, de huizenmarkt, de politiek, de multiculturele samenleving.

Recente geschiedenis

Het thema van dit boek is het recente verleden van de Zaltbommelse samenleving. Aan de hand van vijftig interviews met prominente Bommelaars heb ik uiteenlopende aspecten van de gemeenschap in kaart gebracht. De mondelinge overlevering van deze periode omvat een kleine halve eeuw waarin een slaperig stadje uitgroeide tot een aantrekkelijke en moderne samenleving met een opvallend groot aantal culturele en zakelijke activiteiten. In 1970 telde Zaltbommel zeventuizend inwoners, waarvan de helft in de binnenstad woonde. Nu zijn het er dertienduizend. De scheepswerf en Van Voorden waren toen de belangrijkste werkgevers. Vijftig jaar geleden kwam er een paar keer per jaar een kudde schapen door de stad. In de Oenselsestraat waren nog vier boerderijen. Er rouleerden bijnamen als Mien de Sok, Kees de Sik en Marie Kutoog. De kerken zaten vol en er was een ziekenhuis, een monumentaal postkantoor, een stadhuis, een muziekschool en een bibliotheek in de binnenstad. De stad telde in de jaren zeventig tien bakkers, acht slaggers en zes melkboeren. Nu hebben wereldbedrijven als DHL, Hitachi en Van der Valk zich gevestigd in Zaltbommel. De vervallen binnenstad van een halve eeuw geleden is uitgegroeid tot een populaire plaats om te wonen. De prijzen van de huizen zijn in die periode met honderden procenten gestegen. Veel details over de veranderingen in deze vijf decennia zijn terug te vinden in de interviews.

Domeinen van de samenleving

Voor dit boek heb ik gesprekken gevoerd met vijftig inwoners van Zaltbommel. Elk van hen belichaamt en belicht een deelaspect van de Bommelse samenleving. Het zijn personen die hun sporen hebben verdiend, het zijn bekenden van de

straat of uit de lokale media. In het boek maakt u kennis met deze Bommelaars, hun werkzaamheden en hun activiteiten. Daardoor krijgt u een inkijkje in het verenigingsleven van de stad, de tradities en de omgangsvormen. Maar u leest ook hoe er wordt begraven, hoe we omgaan met homoseksualiteit en drugsgebruik, en hoe we zorgen voor de natuur. Kortom, het boek geeft een caleidoscopisch beeld van het recente verleden van Zaltbommel.

Mondelinge geschiedenis

Geschiedenis komt vaak uit archieven, dikke boeken en geleerde publicaties. Geschiedenis kan ook worden opgetekend uit de mond van tijdgenoten. Dat heet in de cultuurwetenschappen oral history. Mondelinge overlevering maakt het verleden ook interessant voor een breed publiek. Daarbij gaat het niet alleen over helden, politici of generaals, maar over Bommelaars die je gewoon op straat tegenkomt.

Het boek wordt verteld door en is geschreven voor inwoners van Zaltbommel. Dat betekent dat de verhalen zich richten op specifieke situaties en gebeurtenissen in Zaltbommel.

Een kleine vijfhonderd thema's passeren de revue. Het boek staat vol met namen van mensen die kleur en inhoud hebben gegeven aan het leven in onze stad.

Bij het voeren van de gesprekken heb ik gekozen voor het halfgestructureerde interview. Dat betekent dat een aantal vragen vastlag. Zo kwam standaard de vraag aan de orde: wat is er de afgelopen vijftig jaar veranderd, wat is er verdwenen en wat is ervoor teruggekomen?

Over de fotografie

Toen ik het plan opvatte bijzondere Bommelaars te gaan interviewen, was het duidelijk dat het niet alleen om tekst zou gaan. Het visuele aspect van de markante Bommelaar moest duidelijk in beeld komen. André Dieterman had al in 2014 een drukbezochte expositie in de Lange Steigerstraat met foto's van opvallende Bommelaars. Snel kwamen we tot de conclusie er een gezamenlijk project van te maken. Op paginagrote foto's zijn de geïnterviewden afgebeeld met een attribuut dat symbool staat voor de plaats die deze persoon inneemt in de Bommelse samenleving: de pastoor met zijn wijwaterbekken, Luuc van Boort met een fles champagne en

Bob van Kooten met zijn sigaar. Naast de foto staat een quote over Zaltbommel. Wat betekent de stad voor degene die werd geïnterviewd? Duidelijk is dat vrijwel alle geïnterviewden een innige relatie onderhouden met de stad waarin ze wonen.

Over de keuze van de Bommelaars

Het kiezen van de mensen was minder gemakkelijk dan ik dacht. Ik maakte een lijst, maar vroeg ook de geïnterviewden om aan te geven wie zij markant en relevant vonden. Zo ontstond een steeds compactere reeks met vijfenzeventig namen waar ik uit kon putten. Vrijwel alle geleidingen uit de gemeenschap komen aan het woord.

Naast de vijftig geïnterviewde Bommelaars is achterin het boek een lijst opgenomen met bijna duizend namen van Bommelaars die in de interviews worden genoemd. Apart daarvan is er een lijst met Bommelse zaken die in het boek worden besproken. De items van beide lijsten verwijzen naar de betreffende pagina's in het boek.

Over de inhoud

Het boek is geschreven tussen 2018 en 2021. Dat betekent dat sommige verhalen ingehaald zijn door de tijd. Er is voor gekozen deze gedateerdheid ongemoeid te laten. Onder elke tekst staat de datum van het interview. De tekst moet gelezen worden in de context van die datum. Bij het verschijnen van het boek is een drietal geïnterviewden overleden: Harry Klijmij, Sijmen van Eck en Rinus Groeneveld. Een groot aantal gesprekken vond plaats tijdens de coronapandemie, korte passages verwijzen naar die context. Dat maakt het boek nog meer tot een tijdsdocument. De volgorde van de gesprekken wordt niet bepaald door de chronologie of het alfabet, er is gekozen voor de mooiste compositie.

Alle informatie over de afgelopen vijftig jaar is mondeling verkregen. Herinneringen kunnen een vertekend beeld geven van het verleden. Gebeurtenissen kunnen bovendien door de een anders worden beoordeeld dan door de ander. De verhalen vullen elkaar aan, maar kunnen elkaar ook tegenspreken. Soms is ervoor gekozen verhalen te laten overlappen om de feiten meer historisch gewicht te geven. Feiten en data zijn waar mogelijk gecheckt.

Alle teksten zijn gelezen en gefiatteerd door de geïnterviewde Bommelaars. Daarnaast bedank ik het panel van kritische meelezers dat bestond uit Hanneke Winterwerp, Wijnand

van der Flier, Hans van den Bosch en Tony van der Meulen. Vooral veel dank voor de eindcorrector Peter van der Paauw en voor Hanneke Winterwerp die de registers maakte. Jullie opmerkingen en bijdragen hebben de tekst mede gemaakt. Dank aan Marjan Witteveen voor het onder de aandacht brengen van het boek bij de sponsors. De totstandkoming van het boek in eigen beheer was niet gelukt zonder de professionele hulp van Geerhard Bolte, Monique Bransen en Debbie Brok. Dankjewel.

Na vijftig lange gesprekken

De verhalen in dit boek maken duidelijk dat we allemaal deel uitmaken van de geschiedenis en dat we met elkaar de culturele context van onze stad bepalen. De verbinding van de recente geschiedenis met het heden voegt betekenis toe aan ons bestaan. Bovendien brengt het terugkijken in de tijd ons dichter bij elkaar. Het boek geeft een indruk van de sfeer van Zaltbommel eind twintigste, begin eenentwintigste eeuw. Mensen zijn blij met Bommel, voelen zich op hun gemak. Het is een veilige en vertrouwde plek om te wonen. Ondanks de komst van grootschalige bedrijven en stadse ontwikkelingen is het dorpse karakter blijven bestaan. De gevoerde gesprekken maken duidelijk hoe rijk het culturele leven in Zaltbommel is in deze episode van haar geschiedenis. Er is een ongekend aantal verenigingen, koren, leesgroepen, muziekgezelschappen, bands, sportclubs en theaterproducties. Vijftig lange gesprekken maken duidelijk dat het goed toeven is in de stad Zaltbommel.

Paul van Dijk, Zaltbommel, najaar 2021

Hans van den Bosch

Zaltbommel is de mooiste plek om te wonen en te werken

Aanvankelijk wilde hij missionaris worden, maar Hans van den Bosch werd dokter in Zaltbommel. En hij werd niet alleen huisarts, maar ook Bommelaar. Al meer dan vier decennia staat hij midden in de gemeenschap en hij is zichtbaar in veel onderdelen van de Bommelse samenleving. Hans van den Bosch maakte deel uit van een nieuwe generatie huisartsen die eind jaren zeventig aantrad en meer dan dertig jaar patiëntenzorg leverde.

‘Ik ging naar de lagere school in Delft en Naaldwijk. Twee van mijn ooms zaten bij de orde van missionarissen (Les Missionnaires du Sacré-Coeur), van wie er één in Nieuw-Guinea werkte als missionaris. Daar was ik trots op en dat wilde ik ook. Dus ging ik na de lagere school naar Tilburg, naar het internaat van het seminarie behorend bij de orde van mijn ooms. Na vier maanden had ik heimwee en wilde ik terug naar mijn familie. Ik maakte de overstap naar de hbs op fietsafstand van mijn ouderlijk huis. Na mijn eindexamen werd ik ingeloot voor de opleiding geneeskunde in Rotterdam. Die studie paste goed bij mijn nog niet verwelkte jeugddroom om missionaris te worden, want ook als arts kon je naar de missie. De medische opleiding vond ik aanvankelijk saai, maar naarmate ik meer met patiënten te maken kreeg, groeide het enthousiasme. Tijdens de opleiding leerde ik Ronald Swank kennen en toen we na onze huisartsenopleiding in militaire dienst moesten, kwamen we beiden als militair huisarts in Den Bosch terecht.’

De praktijk van Brumsen

‘Het was 1977. Ik zocht samen met Ronald Swank naar een praktijk in Brabant. Via een makelaar in praktijken kwamen we terecht bij dokter Brumsen in Zaltbommel. Brumsen deed de praktijk samen met zijn vrouw, ze woonden op Gasthuisstraat 27. Ze hadden altijd praktijk aan huis gehad, maar vijf jaar daarvoor hadden ze op de Korte Steigerstraat 7 een apart praktijkpand laten bouwen. Na onze kennismaking werd de knoop snel doorgesneden. Ron Swank kreeg het praktijkgedeelte van de heer (Aart) Brumsen (in de volksmond “De Brum” genoemd) en ik kreeg de populatie van mevrouw (Annie) Brumsen. Het werden twee gescheiden praktijken in één gebouw. De groep patiënten van mevrouw Brumsen

bestond grotendeels uit Marokkanen, woonwagenbewoners en mensen uit de lagere sociale klasse. We hebben mevrouw Brumsen hooguit tien minuten ontmoet. De heer Brumsen werkte ons drie dagen in, wat inhield dat we meteen zijn werk overnamen. Er waren twee assistentes, Greet Ventevoegel en Flora Jansen. Wij hadden geen geld om deze assistentes in dienst te nemen; onze echtgenotes werden onze eerste praktijkassistentes.

We hadden in Zaltbommel in 1977 twee collega’s: dokter Jan Willemse, die sinds achttien jaar een praktijk had op Nieuwstraat 17, en dokter Bert van Veeren, die praktiseerde op Thorbeckestraat 75. In 1980 stopte Jan Willemse en zijn taak werd overgenomen door Paul Willemsen, die zijn praktijk vestigde op Korte Steigerstraat 16. Twee jaar daarna nam Paul van Dijk het stokje over van Bert van Veeren. Hij vestigde zich in Ruitersstraat 10. Daarmee was er een heel nieuwe lichter van jonge artsen gekomen, alle vier werkend als solist. We konden het goed met elkaar vinden, waardoor er ruim drie decennia lang een hechte en stabiele huisartsenzorg in Zaltbommel bestond. Van de dokters Brumsen hebben we nooit meer iets gehoord.

Onze praktijken verhuisden naar de Kommerstraat. In 1995 ben ik met mijn praktijk teruggegaan naar het pand op Korte Steigerstraat 7, waar ik tot 2011 heb gewerkt. Assistentes in onze praktijken waren onder anderen Janny Kant, Annet Versteeg, Els Lievaart, Tonny Hendriks, Ans Boer, Hanny Stehmann en Nicole Grondman. Toen het te druk werd, kwam huisarts Arja van Wijgerden bij ons in dienst. Na een aantal jaren was het aantal bewoners van Zaltbommel zo gegroeid dat zij begin jaren negentig een eigen praktijk kon starten aan de Weergang.’

De praktijk

‘Toen wij hier kwamen, was er sociaal gezien op veel gebieden een achterstand en er was veel armoede. Als huisarts had ik daar dagelijks mee te maken. Ik werkte intensief samen met maatschappelijk werk, met An Bakker en Klaas Leerlooijer. Zij hebben onvoorstelbaar veel energie gestoken in basiseducatie en het oplossen van sociale problemen. An Bakker kwam bij mensen thuis waar de hond hetzelfde at als hun baasjes, zelfs uit dezelfde bak. Haar advies was: die hond mag best hetzelfde eten, maar eet dan eerst zelf en laat dan de hond eten. De volgende dag: ‘Dokter, ik ben vergeten wat mevrouw Bakker zei, wat is de volgorde ook alweer?’ Soms werden jongens afgekeurd voor militaire dienst. Als je een oogafwijking had of mank liep, was de reden duidelijk. Maar als je I5 had (te lage intelligentie), mocht je niet in militaire dienst en kon je de uitslag bij de huisarts opvragen. Wat moet je dan zeggen om je patiënt niet te kwetsen? Toen er weer zo’n jongen op het spreekuur kwam, zei ik: ‘Er was voor jou geen goed passend uniform,’ waarop de jongeman opgelucht antwoordde: ‘Oh, ik dacht dat het iets ergs was, dokter.’

Ik had veel laaggeletterden in mijn praktijk. Bij mijn woonhuis hing een bordje bij de deur waarop stond wie er dienst had. Regelmatig werd er aangebeld met de vraag wat er op het bordje stond. Veel mensen hadden bijnamen. Toen ik hier pas werkte, werd ik bij Mien de Sok en Kees de Sik geroepen. Kees ging dood en ik moest om de overlijdensverklaring in te vullen naar het gemeentehuis, want niemand wist hoe hij echt heette.

We hadden in de stad Zaltbommel een echte plattelandspraktijk: een spreekuur waar je altijd dezelfde dag terecht kon en elke dag maakte ik visites. Daar zaten ook sociale visites bij, mensen bij wie ik af en toe ongevraagd langsging. In december bezocht ik de nabestaanden van mensen die dat jaar overleden waren. Op mijn vrije middag reed ik naar Den Bosch om de patiënten te bezoeken die in het ziekenhuis opgenomen waren. Elke week ging ik naar de Wielewaal, waar ik met de verpleging doorsprak wie er ziek waren of aandacht nodig hadden. Palliatieve zorg en stervensbegeleiding waren een integraal onderdeel van mijn werk, waarvoor ik ook buiten werktijd beschikbaar was. De zorg aan het begin en aan het eind van een mensenleven vond ik de mooiste aspecten van mijn vak.

De eerste jaren begrepen we weinig van wat er omging in de hoofden van onze Marokkaanse patiënten. We hingen aan het eind van het jaar in de praktijk een kerst- en nieuwjaarswens op in het Arabisch. Maar de meeste Marokkanen konden niet lezen, vierden geen Kerst en hadden niets met nieuwjaar. Om beter te kunnen communiceren ging ik op Marokkaanse les. Met de kennis die ik daar opdeed, probeerde ik twee meisjes die op het spreekuur kwamen met menstruatieproblemen in het Marokkaans uit te leggen hoe het zat. De meisjes kwamen niet meer bij. We maakten gebruik van tolken die de verhalen naar eigen inzicht vertaalden. Op een keer kwam er een Marokkaanse man naar de praktijk met zijn kleinzoon op de arm, die ziek was. Hij had geen auto of telefoon en kwam lopend binnen met een dood jochie.

Ik heb meerdere bevallingen gedaan bij Marokkaanse vrouwen. Marokkaanse families willen liever niet dat een man de bevalling doet. Bij een onverwachte bevalling tijdens een waarneming mocht ik de bevalling alleen doen als ik mijn ogen dichtield. Ik heb met gesloten ogen wat onder de rokken gerommeld, op een gegeven moment ging haar man bidden in de gang en kon ik de bevalling doen. Ik heb veel geleerd van het halve jaar dat we een Marokkaanse vrouw en haar zoontje in ons huis hebben opgevangen. Collega Van Veeren ging, naar eigen zeggen, altijd met een geweer op de achterbank naar het woonwagenkamp. In die tijd was er een groot kamp aan de Hogeweg tegenover het huidige gemeentekantoor. Mijn eerste visite (ongewapend) aan het kamp was er een die ik niet gauw vergeet. Ik werd gebeld of ik met spoed wilde komen voor een oudere man. Bij aankomst bleek hij overleden en toen ik dat meedeelde, werd ik aangevallen door zijn zoon. Omstanders hebben me ontzet. Daarna heb ik met de zoon en een aantal oudere kampbewoners alles doorgesproken. Sindsdien heb ik nooit meer problemen gehad. Ik voelde me erg betrokken bij de populatie.

Bijzondere taken

‘Naast het gewone huisartsenwerk, in de vorm van spreekuren en visites, waren er tal van andere werkzaamheden. Tot het takenpakket behoorden ook bevallingen en kraamzorg. Thuis bevallen was de norm en die zorg werd verleend door de huisarts. Ik deed twintig tot dertig bevallingen per jaar. Begin jaren tachtig dienden de verloskundigen zich aan en

in 1983 werd de verloskundige zorg overgedragen aan de in Bruchem wonende Suzanne Lap en Cara Bosman. Geleidelijk kwamen er meer verloskundigen. Op dit moment zijn er in de Bommelerwaard twee verloskundige praktijken met in totaal acht verloskundigen.

We werkten nauw samen met de plaatselijke politie. Bij overmatige agressiviteit werden we gebeld om te bemiddelen, om onder dwang een injectie te komen geven of om in overleg met de psychiater een machtiging voor opname in de psychiatrie te regelen. Alcoholcontroles werden in die tijd bepaald door bloed af te nemen. Vaak kwam de politie 's nachts met ladderzatte figuren in je praktijk of als betrokkene zich niet meer kon verplaatsen, moest je op het politiebureau prikken. Arrestanten die opgesloten werden in een van de politiecellen op het bureau, moesten eerst door de huisarts worden beoordeeld voor ze achter slot en grendel gingen. Ook werd ik gebeld door de politie om mee te gaan naar gezinnen waarin een zoon, dochter of ander gezinslid was overleden of omgekomen bij een ongeval.

De ambulance bellen mocht in de vorige eeuw alleen de dokter doen. Dus bij een hartinfarct maar ook bij alle ongevallen op straat kwam eerst de dokter. Hij beoordeelde of het nodig was de ambulance in te schakelen. Niet alleen bij deze ongevallen maar ook bij ernstige ongelukken op de brug en de A2 werd onze hulp ingeroepen. In de eerste jaren dat ik hier werkte, stond de ambulance bij Harry Klijmij. Hij beheerde ook de meldkamer en dan vroeg Harry: "Is het wit of zwart?" Daarmee bedoelde hij: moet ik komen in mijn witte ambulancepak of in het zwart met de rouwauto? Ambulancevervoer werd gedaan door goedwillende vrijwilligers. In de jaren tachtig werd het ambulancepersoneel steeds professioneler, met mensen als Hans van Santen, Charles Decker en Claske Vissers. Van essentieel belang voor onze bereikbaarheid was de rol van onze partners. Zonder een achterwacht kon je niet functioneren als huisarts. Tegenwoordig is iedereen overal bereikbaar. Tot de jaren negentig was er alleen de semafoon waarmee je opgepiept kon worden. Ik werd bij een man geroepen die op straat lag in de stromende regen. Er kwam niemand langs. Hij was stervende. Ik kon hem niet alleen laten en met een semafoon kun je niet bellen. Hij overleed. Een andere keer kreeg ik een telefoontje van een ernstig benauwde vrouw van wie de telefoon op haar bed werd bewaakt door een woest rondbijtende teckel. Ik kon niemand bellen, ze stierf.

Soms werden we gebeld vanaf schepen op de Waal die met

spoed een dokter nodig hadden. Omdat die grote schepen niet konden "remmen", werd je met een bootje aan boord gebracht om bijvoorbeeld een matroos die in het ruim was gevallen te hechten of een gebroken been te spalken. Later werd je met het bootje weer teruggebracht. Ik heb zelfs een bevalling aan boord gedaan.

We waren ook beëdigd als gemeentelijk lijkschouwer, een taak die tegenwoordig door GGD-artsen wordt gedaan. Als iemand overleden was, voor de trein was gesprongen, verongelukt was op de brug of verdronken was in de Waal, moesten we op locatie de dood constateren. Later kon dat in het uitvaartcentrum.

De lijntjes met andere disciplines waren kort. Met de apotheek was er een uitstekende band. Thuis hadden we illegaal een koffertje met de meest voorkomende medicijnen, zodat we 's nachts de apotheker niet uit bed hoefden te bellen. De apothekers met wie ik in de loop der jaren samenwerkte, waren Jan de Jong, Cor Hofman en Marjolein Menheere. De wijkverpleegster kwam wekelijks op de praktijk tijdens de koffie. Ook met maatschappelijk werk had ik periodiek afspraken om samen patiënten door te spreken. Met de fysiotherapeuten was er frequent ad-hocoverleg. Met mijn drie collega's had ik een bijzondere werkrelatie. Wij namen voor elkaar waar in de weekenden en later ook op de avonden en de middagen. De weekenddiensten duurden van vrijdagmiddag tot zondag middernacht. De huisarts die dienst had, ontving vrijdag om vijf uur alle collega's om van de anderen te horen welke patiënten ernstig ziek waren. Geleidelijk kwamen op die vrijdag ook de partners en de kinderen mee, zodat de dokter die het hele weekend dienst had voor zeker vijftien mensen een hapje en een drankje moest verzorgen.'

Huisarts en Bommelaar

'Huisarts zijn in Bommel betekent voor mij deel uitmaken van de gemeenschap. We ageerden tegen de plannen voor een vuilverbrander in Gameren. Met Theo de Jong en Chris de Ridder hielden we een vredesspreekuur tijdens de landelijke acties tegen kernwapens in 1981-1983. Tijdens de vestingstedendagen in 2005 vertoonden Paul van Dijk en ik ons twee dagen in de stad als pestdokters en bepaalden we de schedelinhoud van verschillende notabelen. Jarenlang schreef ik teksten voor het nieuwjaarscabaret (met Henny, Rob Heijman, Han Borrias en Piet Krens) en de Bommelrevue (met Fred Keser). Zaltbommel kent een tiental leesgroepen, veelal bestaand uit vrouwen, een enkele gemengde groep. Ik

zit sinds 1994 in de herenleesgroep Uitgelezen, die bestaat uit tien mannen met uiteenlopende beroepen. We lezen en bespreken elke maand een boek. Verder leid ik met veel plezier mensen rond in de stad en in de kerk als stads- en kerkgids.’

Wat is er de afgelopen decennia veranderd in het vak?

‘Toen we begonnen, droegen we een witte jas en ik werd aangesproken met “dokter Van den Bosch”. We werden behandeld als notabelen. Wanneer je in de winkel kwam, werd je meteen geholpen. “U zult wel haast hebben, dokter.” Pas eind jaren tachtig kwamen onze voornamen in beeld. Consulten noteerden we met de pen op een groene kaart. Toen de computer zijn intrede deed en alles digitaal werd vastgelegd, kwam het oogcontact met de patiënt ernstig in de verdrukking. In die tijd werkte elke huisarts op zijn eigen manier en iedere dokter vond dat hij de juiste aanpak had. Door de introductie van de NHG-standaarden kwamen er landelijke richtlijnen voor de juiste behandeling. Dat was een revolutie in ons vak, het maakte de contacten met de medisch specialisten gelijkwaardiger. Wij communiceerden voornamelijk met het kleinschalige Willem-Alexander Ziekenhuis in Den Bosch. De fusie tussen de drie Bossche ziekenhuizen, Groot Ziekengasthuis, Willem-Alexander Ziekenhuis en Carolus Ziekenhuis, bezorgde ons aanvankelijk veel ergernis. We misten de betrokkenheid en de korte lijnen van voorheen.

We hadden de eerste tien jaar nauwelijks contacten met de huisartsen uit de dorpen in de polder. Ik kende alleen dokter Folmer in Nederhemert, omdat hij meisjes voor de pil naar Zaltbommel verwees. Hij deed niet aan anticonceptie en hij vond het prima dat de meisjes daarvoor naar mijn praktijk kwamen. In 2000 ontstond een coöperatie voor alle huisartsen in de Bommelerwaard (CHVB). Gezamenlijk werden nascholingen georganiseerd, zorggroepen opgezet en de belangen naar de ziektekostenverzekeraars behartigd. Het duale ziektekostensysteem van particulier en ziekenfonds-verzekerden was inmiddels vervangen door een basisverze-

kering voor iedereen. Er kwamen huisartsenposten om de huisarts minder te belasten met weekend- en avonddiensten. Zaltbommel kreeg een eigen huisartsenpost, voor de nachten waren mensen aangewezen op de post in Den Bosch. De huisartsenpost gaf de huisarts meer tijd voor zijn gezin. De eerste twintig jaar hebben we dag en nacht gewerkt. Het vak van huisarts veranderde compleet. De huisarts van nu werkt van acht tot vijf en de meesten wonen niet meer in Zaltbommel. Wij waren vergroeid met de praktijk. Het mooiste van het beroep vond ik dat je familiearts was, dat je meerdere generaties kende en dat je patiënten tegenkwam in de HEMA, bij badminton of in De Poortერი. De huisarts van nu is veel meer een manager geworden. Naast de assistentes en de praktijkmanager heeft hij praktijkondersteuners in dienst die een groot deel van de chronische patiëntenzorg overnemen. Veel patiënten zien hun huisarts nog maar sporadisch. De huisarts was een man, maar is tegenwoordig een vrouw.

De laatste jaren voor mijn pensionering raakte ik nauw betrokken bij de Zaltbommelse VPTZ (Vrijwilligers Palliatieve Terminale Zorg). Ik zit sinds twaalf jaar in het bestuur en houd me bezig met de opleiding en begeleiding van de op dit moment zestien vrijwilligers. Verder zit ik in de redactie van het landelijke tijdschrift voor palliatieve zorg en heb daarin een eigen rubriek, “Uit de praktijk”. Dertien jaar lang ging ik elk jaar één tot zeven dagen als scheepsarts mee op de Zonnebloemboot.’

Hans van den Bosch is een bevlogen huisarts, maar vooral zijn betrokkenheid bij mensen en zijn prachtige humor maken hem tot een Bommelaar met allure. Terecht werd hij gedecoreerd met de Prinsenorde. Hij woont onder het mooiste monument van de stad en de klokken vertellen hem de tijd. Ik ben blij dat hij geen missionaris is geworden.

Zaltbommel, 27 april 2020

Naam: Johannes Gerardus Maria van den Bosch **Geboortedatum:** 21 oktober 1949 **Geboorteplaats:** Delft **Sinds wanneer woonachtig in Zaltbommel:** 1977 **Opleiding:** 4 maanden seminarie Tilburg, hbs-B, geneeskunde Rotterdam **Partner:** Henny Bellwinkel (1952) **Kinderen:** Judith (1979-1979), Annemiek (1981), Jaap (1983), Janneke (1986) **Beroep:** huisarts **Hobby's:** lezen, (tekst)schrijven, geschiedenis van Zaltbommel, klassieke (kerk)muziek.

Margot Schreuders-Verkuil

Zaltbommel hoort bij mij

De klanken van het carillon vullen de Gasthuisstraat op het moment dat ik aanbel bij de kabinetsmedewerker van de burgemeester: Margot Schreuders-Verkuil, geboren in de Gamerschestraat op dinsdagochtend tijdens de markt met op de stoep de sokkenkraam. Drie paar sokken voor een gulden. Haar lengte schat ik op 155 centimeter en op haar Bommelgehalte staat geen maat. Zij heeft een in de Bommelerwaard beroemde vader, Gerrit Verkuil, en een niet minder bekende moeder, Greetje Wille.

We zitten aan een onwaarschijnlijk mooie tafel die gemaakt is van vloerdelen uit hotel Gottschalk, het bekende hotel in de Waterstraat waar in de oorlog Joden waren ondergedoken. Het hotel, sinds vorig jaar eigendom van Erik Vos, wordt op dit moment van onder tot boven opnieuw ingedeeld en gerenoveerd. Op de vloerdelen die tijdens deze verbouwing vrijkwamen, zitten fossiele afdrukken van oude vloerbedekking en andere sporen uit een ver verleden. De poten van de tafel zijn onbewerkte kinderbalken uit het plafond van het hotel.

Stadhuis en stadskantoor

‘Na de Philipsschool, de mavo en de sociale academie kreeg ik in 1983 een baan bij de sociale dienst, toen nog in het stadhuis op de Markt. Ik werkte daar met onder anderen Jan Kuik, Jan Kievit, Cees Lootens, Rob Koning, Coby Droogers en Jan Koerts. Rob Koning was het hoofd van de afdeling. Ik heb daar het nodige meegemaakt. Er was in die tijd veel agressiviteit van bepaalde groepen bewoners. Ik ben in mijn gezicht geslagen, in mijn gezicht gespuugd en over de balie getrokken. Iemand had zijn hond een laxeermiddel gegeven en liet de hond de hele gang onder schijten, een andere keer werd een kat waar iemand niet meer voor wilde zorgen over de balie heen gesmeten. Jan Kievit heeft de kat mee naar huis genomen en geadopteerd. Het was voor mij niet slim om daar te werken, iedereen kende mij van de bioscoop. Toen ik een keer bij Albert Heijn stond met een volle kar omdat

ik jarig was, keek iemand naar de boodschappen en zei: “Jij kunt dat wel betalen en ik niet.” Een paar dagen daarna was ik met Jack in De Spin en ik hoorde iemand achter mij zeggen: “Ik wil wel een rondje geven, maar zij van de sociale dienst is er.” Toen was ik er klaar mee. Er kwam een baan bij burgerzaken vrij en daar werd ik aangenomen. In 2008 werd ik kabinetsmedewerker van de burgemeester, opvolgster van Linda Leur. Bij mijn sollicitatie voor deze baan kreeg ik van burgemeester Van den Bosch de opdracht een toespraak voor hem te schrijven over het feit dat toen hij als burgemeester naar Zaltbommel kwam, hij ervan uitging dat zijn werkkamer in het mooie stadhuis op de Markt zou zijn en dat hij zeer teleurgesteld was toen bleek dat zijn bureau in een modern gebouw aan de snelweg kwam te staan. Als kabinetsmedewerker bestaan mijn taken onder meer uit het behandelen van aanvragen van koninklijke onderscheidingen, het voorbereiden van werkbezoeken, het sturen van een bloemetje of felicitatiebriefje, het schrijven van persberichten en het organiseren van de dodenherdenking, de lintjesregen, de oranjereceptie, de veteranendag en de nieuwjaarsbijeenkomst van de gemeente. Ook het schrijven van toespraken hoort bij mijn takenpakket. Elke burgemeester wil dat weer anders, de een wil de toespraak helemaal uitgeschreven hebben, de ander alleen de bouwstenen. Ik heb in de functie van kabinetsmedewerker tot nu toe met drie burgemeesters gewerkt: Van den Bosch, Rehwinkel en nu Van Maaren. Elke burgemeester heeft zijn eigen stijl van werken, dat maakt

het afwisselend. Het is leuk om burgemeester Van Maren te leren kennen. Omdat een door de Kroon benoemde burgemeester in zijn gemeente moet wonen, komt hij binnenkort van Urk naar Zaltbommel. Hij heeft een huis gekocht in de Waterstraat.'

Wat veranderde er de afgelopen vijftig jaar?

'Ik begon met de gewone typemachine en ik heb het hele overgangstraject naar computers meegemaakt. Ik schreef de paspoorten met de hand, mijn handtekeningen gingen de hele wereld over. We hadden een kleine hoeveelheid paspoorten op het gemeentehuis. De voorraad lag in een kluis bij de SNS-bank in de Tolstraat. Als we door de voorraad heen waren, haalde ik met mijn boodschappentasje een stapel blanco paspoorten op bij de bank. Paspoorten worden nu door waardetransporten gebracht. Bij het huidige paspoort komt er geen mensenhand meer aan te pas, foto en vingerafdruk zijn digitaal in het paspoort verwerkt. Identiteitsbewijzen en rijbewijzen typten we met de elektrische type-machine. Als je de a vet wilde afdrukken, sloeg je hem drie keer aan. Bij burgerzaken hadden we bakken met papieren persoonskaarten waarop je kon zien waar mensen woonden, met wie ze waren getrouwd, hoeveel kinderen ze hadden. Als er foute informatie was ingevuld, werd het doorgehaald en werd de goede eronder gezet. Ook de omslag naar de digitale persoonsregistratie heb ik meegemaakt. Wij kregen voortdurend trainingen om met de nieuwe manier van registreren om te gaan.

Ik rookte volop op kantoor. Soms hielp ik iemand aan de balie terwijl mijn sigaret lag te walmen in de asbak. We waren natuurlijk maar een kleine gemeente, ik kende alle ambtenaren op het stadhuis, vaak waren het Bommelaars. In 1999 werden de gemeenten Kerkwijk, Brakel en Zaltbommel samengevoegd tot één gemeente Zaltbommel. Door deze herindeling veranderde er veel. Ik moest wennen aan de verschillende dialecten. Moest soms zelfs een collega vragen wat een woord of zin betekende. "Hoe is het met de kaaier?" betekent bijvoorbeeld: "Hoe is het met de kinderen?" Het is inmiddels twintig jaar geleden. Er veranderde voor mij veel aan het loket en in mijn huidige werk als kabinetsmedewerker houd ik er rekening mee. Als ik naar een van de dorpen ga, bedenk ik wat ik aantrek. Bij iets officieels doe ik echt geen lange broek aan. Ik wil iedereen met respect behande-

len. Het homohuwelijk is hier nooit een probleem geweest. Ik ben ook ambtenaar van de burgerlijke stand en voltrek regelmatig huwelijken, ook homohuwelijken. Voor mij is er geen verschil. Na de herindeling voegden de ambtenaren van de dorpen en de stad zich tot één team. Het is met zo'n 160 fte's een flinke club geworden. Inmiddels komen ook veel ambtenaren van buiten de gemeente. Sommigen hebben geen idee waar bijvoorbeeld Loevestein of Poederloijen ligt. Voor hen organiseren we om de zoveel tijd een busje en rijden we ter kennismaking langs de dorpen, de kassen en de bestemmingsplannen.

Na de herindeling pasten we niet meer in het stadhuis. In 2002 verhuisden we naar het gemeentekantoor aan de Hogeweg. Het voordeel was dat alle ambtenaren daar bij elkaar zaten en dat er betere parkeervoorzieningen waren. Helaas hebben het gebouw en de locatie niet de uitstraling van het stadhuis in de binnenstad. In het stadhuis op de Markt zijn nog steeds de raadzaal, de trouwzaal en de kamer van de burgemeester bij belangrijk bezoek. In de rest van het gebouw zit De Roos. Zij verhuren de vergaderruimtes en exploiteren er een lunchcafé.

Of er veel gaat veranderen bij de gemeente de komende vijftig jaar? Ik denk dat we één gemeente Bommelerwaard krijgen. Er wordt al veel samengewerkt tussen de gemeenten Maasdiel en Zaltbommel. In de toekomst zullen steeds meer werkzaamheden digitaal worden uitgevoerd, voor ondertrouw en verhuizingen hoef je nu al niet meer naar het gemeentehuis. Alles wordt onpersoonlijker en afstandelijker. Ik mis dat je samen met mensen in een kamertje zit om de dingen door te spreken.'

Mijn vader en moeder

'Mijn vader Gerrit Verkuil (1929) is geboren in Bruchem. Later verhuisden zijn ouders naar de Hoefslag, een boerderij aan de Bommelsekade, het huidige bedrijventerrein. Hij trouwde met Greetje Wille (1929-2018). Ze woonden op de Gamerschestraat, daar ben ik geboren. Later verhuisden we naar de Gasthuisstraat. In 1975 zijn mijn ouders gescheiden. Toen is mijn vader uit Zaltbommel vertrokken. Hij is opnieuw getrouwd en kreeg nog twee kinderen. Hij woont nu in Kerkdriel. Mijn moeder is altijd in de Gasthuisstraat blijven wonen. Na de scheiding werd ze hulp bij Jan en Anne Schouten in de Kerkstraat. Vader was enkele jaren onderwij-

zer op de Hugo de Grootschool en werd leraar aan de landbouwschool in Bruchem, later de land- en tuinbouwschool in Zaltbommel. Na de fusie met de Its en de huishoudschool ging hij als redacteur aan de slag bij Brabant Pers. Daarnaast was hij medeoprichter en hoofdredacteur van weekblad De Toren. Hij schrijft dingen op die hij ziet en hoort vertellen. Hij is chroniqueur van de geschiedenis van de Bommelerwaard. Daar heeft hij in 1994 de Jan van Heeswijkprijs – de vijfjaarlijkse prijs van de Historische Kring – voor gekregen. Zijn reeks artikelen over de recente geschiedenis van de Bommelerwaard werd in 1996 gepubliceerd onder de naam Vertel nog eens, Bommelerwaardse herinneringen. Binnenkort komt er een podcast uit waarin hij vertelt over Duitse militairen die zijn begraven bij de fontein bij de Bossche Poort. Pa is niet van de geschiedenis uit de boeken, hij is een verhalenverteller. Ik ben blij dat ik dat stukje van hem heb geërfd. Mijn moeders achternaam was Wille. Haar vader heette Lo Wille, van oorsprong een Amsterdammer, en haar moeder was Margaretha Cornelia Ekelmans, afkomstig uit een echte Bommelse familie. De opa van mijn moeder was Lau Ekelmans, onder meer eigenaar van café het Wapen van Gelderland op Markt 2, dat in miniatuur in Madurodam staat. Toen Lo en Margaretha trouwden, gingen ze in het huis wonen waarin ik nu woon, Gasthuisstraat 26. In dit huis begon hij een kantoor voor Van Gend en Loos, de DHL van de vorige eeuw. Aan de straatkant was het kantoor van Van Gend en Loos. Achter in het huis was de woonkamer en daartussen was de kamer van de directeur. Een herinnering aan dit bedrijf is de speelgoedvrachtwagen van Van Gend en Loos die mijn moeder schonk aan Het Stadskasteel.’

Voor de ingang van Markt 2 is een stoep van kiezelstenen in beton met de initialen van de Lau Ekelmans, de overgrootvader van Margot, en zijn familie. LE staat voor Laurens Ekelmans, MES voor zijn vrouw Margaretha Ekelmans-Schellen, JME voor zijn zoon Johan Maximiliaan Ekelmans, EEW voor de partner van Johan, Emeline Ekelmans-Wille, en MCE voor zijn dochter Margaretha Cornelia Ekelmans.

Het Luxor Theater

‘Mijn overgrootvader, Lau Ekelmans, kwam in 1913 met het idee voor een bioscoop. Hij kocht Gasthuisstraat 22 en verbouwde het tot bioscoop met als voorbeeld de legendarische Amsterdamse bioscoop De Liefde. Voor 1913 was er één keer per jaar een reizende bioscoop in Zaltbommel, als attractie op de kermis. Mijn opa Lo Wille en later mijn moeder wer-

den de exploitant van de bioscoop, die aanvankelijk Bioscope Theater Zalt-bommel heette en later het Luxor Theater. De elektriciteit werd door een gasmotor opgewekt en de projector moest met de hand worden bediend. Films waren breekbaar. Het waren stomme films die werden gedraaid en het geluid werd ingesproken door een explicateur. Dat was mijn opa. Hij vertelde het verhaal bij de film, waarbij hij werd begeleid door een pianist, onder anderen Greetje Kaasjager, en soms een violist. Later kwam er naast de beeldband een aparte geluidsband en het was de kunst die synchroon te laten lopen. Beneden was er een zaal met negentig plaatsen, boven was het balkon met dertig plaatsen en daarboven was de projectieruimte. De kassa was bij de ingang. Dan passeerde je de deuren waarachter een ruimte was waar in de pauze limonade, chips, ijsjes en drop werden verkocht. In die ruimte waren geen zitplaatsen en er was geen drank verkrijgbaar. Ik ben bijna geboren in de bioscoop, op mijn derde hing ik al wc-rollen op in de toiletten. Ik heb er tot de laatste dag gewerkt.

Het Luxor Theater was een van de eerste provinciale bioscopen in Nederland. Alle grote films waren hier te zien. In de jaren vijftig verdrongen mensen zich om films als Eeuwig zingen de bossen. Kaskrakers waren in de jaren zeventig onder andere Bridge on the River Kwai, The Sound of Music en Turks Fruit, met negentienhonderd bezoekers in zes weken. Op zondagmiddag was er een kinderfilm. Naast de gewone films draaiden we seksfilms, eerst heel onschuldige Tiroler films, later werd dat harde porno. Voor de seksfilm hadden we een vast publiek en kwamen mensen uit de hele omgeving. Naar een seksfilm ga je bij voorkeur niet in je eigen dorp of stad, al waren er ook wel Bommelaars. De seksfilms vormden een belangrijke bron van inkomsten. Mijn moeder was meestal alleen met mij in de bioscoop. We zijn nooit door iemand lastiggevallen. Eén keer vonden we een beha achter in de zaal. Op een ochtend in 1980 waren alle ramen van de bioscoop volgeplakt met pamfletten tegen pornografie, ook Zaltbommelse winkels die tijdschriften met blote vrouwen verkochten moesten het ontgelden. Toen Easy rider draaide, werd mijn moeder van tevoren gewaarschuwd voor problemen. Op zondagmiddag werd ze gebeld dat er zo’n veertig Hells Angels onderweg waren naar Zaltbommel. Het advies was: schakel de politie in. Wij waren met zijn tweeën in de bioscoop en kort daarna stond de hele Gasthuisstraat vol met motoren. Mijn moeder, net als ik een klein vrouwtje, liep naar de leider van de gang: ‘Blij dat jullie er zijn, een

mooiere reclame had ik niet kunnen dromen. Jullie zijn mijn gasten, jullie hoeven niets te betalen en in de pauze is er voor iedereen een drankje.” Alles verliep probleemloos en na afloop van de film kregen we van iedereen een hand.

Tot mijn vijftiengste heb ik geen enkel weekend vrij gehad. Tot de bioscoop dichtging, hadden we nooit een kerstdiner, want we draaiden met kerst films en aten tussendoor een eenvoudige stamppot. Ook met oud en nieuw draaiden we een film en als we merkten dat iemand alleen was, namen we die mee naar huis. In de tijd dat we de Tiroler films draaiden, werd mijn moeder geopereerd aan haar baarmoeder. Om te controleren of de narcose al werkte, vroeg de verpleegkundige: “Welke film heb je het laatst gedraaid?” Al een beetje versuft door de verdoving antwoordde mama: “Kom met je waldhoorn tussen mijn Alpen.” De chirurg kwam na afloop naar mijn moeder en vertelde dat hij nog nooit zo’n vrolijke ingreep had verricht. “We hebben tijdens de operatie zo hard gelachen dat we de boel twee keer extra moesten steriliseren.”

De toegangsprijs van een film was vijf tot acht gulden. Ben Hur kostte een tientje vanwege de lengte. Films werden gedraaid door onder anderen Ed van Berkel, Wim Hermes, Theo Vermaas, Wil van Son en mijn latere echtgenoot Jack Schreuders. Gijs van Riemsdijk was zaalchef. Kaartjes werden gescheurd door leden van de familie Bambacht en de familie Van Bruchem. Soms zaten er maar vier mensen in de zaal. Toen de videofilms kwamen, huurden mensen een film bij de videotheek. Dat was veel goedkoper dan de bioscoop. Daar konden we niet tegen opboksen. In 1986 viel na 73 jaar het doek. Het pand werd gekocht door Paul Effting en Marjanne Kint. De bioscoop werd verbouwd tot woonhuis en historische aspecten werden zorgvuldig geconserveerd. De huidige bewoners zijn Maarten Kwaks en Anja Dumoulin. Als ik daar op bezoek ben, probeer ik me voor te stellen waar het filmdoek hing en waar ik in de pauze marshmallows verkocht.’ In 1978 ontstond filmclub Cinemaarten. De filmhuisfilms werden aanvankelijk door Cinemaarten in de bioscoop in de

Gasthuisstraat gedraaid. Na enige tijd verhuisde de filmclub naar het Nutsgebouw en uiteindelijk vonden ze onderdak in De Poorterie. Kees Vermaas (1947-2015), die tot 1976 werkzaam was in het Luxor Theater, zou een belangrijke rol gaan spelen in Cinemaarten als bestuurslid en met zijn beroemde introductie van films tijdens de filmavonden. De vereniging telt inmiddels zevenhonderd leden. Elke dinsdag wordt er een film gedraaid met gemiddeld 120 bezoekers. ‘En het bloed kruipt waar het niet gaan kan, ik ben natuurlijk lid van de filmclub en ga regelmatig naar een film kijken.

Bij de dood van mijn moeder kreeg ik Maria van Lourdes.

Het beeld stond ooit in het grotje in de kloostertuin van de nonnen franciscanessen in de Nieuwstraat. Mijn moeder was niet katholiek, maar zeer bevriend met de nonnen. Toen het klooster verhuisde, kreeg mijn moeder Maria van Lourdes. Ik heb bij de nonnetjes op de kleuterschool gezeten en ik was vaak in het klooster. Mijn oma was een van de drie gratiën, drie oude vrouwen die werden verzorgd door de nonnen in de Ruitersstraat. Maria van Lourdes stond altijd naast mijn moeder, in de Gasthuisstraat en ook in de Wielewaal. Maria heeft tot het laatst bij mijn moeder gewaakt en nu waakt ze over mij.

Ik ben verknocht aan Zaltbommel. Ik vind het heerlijk om op vakantie te gaan maar als ik terugkom en ik zie het Gasthuistorentje, dan denk ik: ik ben thuis. De Gasthuisstraat is mijn straat. We willen graag een soort project als in de Ruitersstraat. We zijn daar vorige week voorzichtig mee begonnen. Alle bewoners in de straat hebben een lijst gekregen met vragen als: wanneer ben je hier komen wonen en waarom, is er verbouwd en zijn er leuke dingen te vertellen over het huis? Iedereen is heel begaan met elkaar. We hebben een straatapp. Nu met de coronacrisis waren er vooral berichten om voor elkaar boodschappen te doen of elkaar met andere dingen te helpen. De Gasthuistoren is natuurlijk de koningin van onze straat.’

Zaltbommel, 14 april 2020

Naam: Margaretha Johanna Verkuil **Geboortedatum:** 11 april 1961 **Geboorteplaats:** Zaltbommel **Sinds wanneer woonachtig in Zaltbommel:** 1961 **Opleiding:** Philipsschool, mavo, mbo maatschappelijk werk **Partner:** Jack Schreuders (1962) **Kinderen:** Emma (1992), Daan (1995) **Beroep:** kabinetsmedewerker burgemeester Zaltbommel **Hobby's:** wandelen met de hond, dansen, steden bezoeken, handwerken, bloemschikken.

Paul van Dijk

Paul van Dijk (1947) was dertig jaar huisarts in Zaltbommel. Als schrijver publiceerde hij over educatieve gezondheidszorg en transculturele geneeskunde. Zijn meest bekende boeken zijn Geneeswijzen in Nederland en Van gêne tot schaamrood. Het boek Naar een gezonde gezondheidszorg werd bekroond met de Kluwer literatuurprijs. Daarnaast was hij gastdocent aan de Universiteit van Utrecht. Hij was de

initiatiefnemer van de landelijk bekend geworden projecten Dokteren aan de Waal, BommelerwaardBeweegt en Ruitersstraat.nl. Laatstgenoemde project is een website over de cultuurgeschiedenis van zijn eigen straat. Na zijn pensionering startte hij met de studie cultuurwetenschappen. In 2020 studeerde hij af.

Foto Paul: ©André Dieterman

André Dieterman

André Dieterman (1965) fotografeert op jonge leeftijd in zijn thuishaven Utrecht zijn eerste zwart/wit beelden van bekende en onbekende artiesten. In de loop der jaren heeft André zich vanuit die passie ontwikkeld tot een vooraanstaand portretfotograaf met een eigen, kenmerkende stijl. Hard en radicaal. Rauw en pakkend. Aangrijpend en authentiek. Waarmee hij de vaak ongreepbare emotie van het moment perfect

weet vast te leggen. Zijn werk is zowel digitaal als analoog en concentreert zich voornamelijk op indringende zwart-wit portretten en intrigerende foto-documentaires in binnen- en buitenland. André werkt autonoom en in opdracht waarbij uiteenlopende opdrachtgevers zijn fotografie inzetten voor onder andere internationale reclamecampagnes en voor een onderscheidende beeldtaal.

Hij exposeert op regelmatige basis in diverse galleries en in zijn eigen gecombineerde fotostudio en galerie, gesitueerd in een historisch pand in het centrum van Zaltbommel.

Foto André: ©Diana Monkhorst

